

KS. GRZEGORZ KACZOROWSKI

PAŃSTWOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH IM. IGNACEGO MOŚCICKIEGO W CIECHANOWIE

KATOLICKI UNIWERSYTET JANA PAWŁA II W LUBLINIE

NEOPREZ@WP.PL

ORCID: 0000-0002-9316-7840

WYCHOWANIE CHRZEŚCIJAŃSKIE JAKO INTEGRALNA CZĘŚĆ (NOWEJ) EWANGELIZACJI W UJĘCIU BENEDYKTA XVI

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2023.031>

Streszczenie. Według Benedykta XVI wychowanie młodzieży jest integralną częścią ewangelizacji. W obliczu wielu problemów współczesności istotna jest odpowiedzialność za wychowanie młodzieży. W nową ewangelizację wpisują się: nawrócenie jako rewizja własnego życia; głoszenie Królestwa Bożego, które przypomina, że Bóg istnieje i żyje; osoba Jezusa Chrystusa, który jest drogą człowieka; życie wieczne, które nie pozbawia znaczenia życia ziemskiego.

Chrześcijańska wizja wychowania w swej integralności i szerokości odpowiada idealizmowi młodych ludzi, którzy mają prawo, aby spotkać wiarę w całym jej pięknie, bogactwie intelektualnym i radykalnych wymaganiach. Można więc powiedzieć, że funkcja wychowawcza, o której w swoim nauczaniu mówił papież Benedykt XVI, koncentruje się przede wszystkim na wychowaniu w wierze, które jest ważnym elementem procesu ewangelizacji. Nowa ewangelizacja ma prowadzić do przyjęcia daru wiary i wyznania Jezusa jako Pana i Zbawcy.

Słowa kluczowe: nowa ewangelizacja, wychowanie, wiara, wartości chrześcijańskie.

Abstract. *Christian Education as an Integral Part of (New) Evangelization according to Benedict XVI.* According to Benedict XVI, the education of young people is an integral part of evangelization. In the face of a multitude of problems in the contemporary world, taking responsibility for the education of young people becomes essential. The process of evangelization must include: conversion as a revision of one's life; preaching of the King-

dom of God as a reminder that God exists and lives; the person of Jesus Christ as the way of man; and eternal life that does not deprive earthly life of its meaning. The Christian vision of education, in all its integrity and breadth, corresponds with the idealism of young people, who have the right to encounter faith in all its beauty and intellectual richness and with all its radical requirements. Thus, one can say that the educational function expressed by Pope Benedict XVI in his teaching mainly focuses on education in faith, which is an important element of the evangelization process. New evangelization is intended to guide one to the reception of the gift of faith and the confession of Jesus as the Lord and Savior.

Keywords: new evangelization, education, faith, Christian values.

WPROWADZENIE

Wychowanie młodzieży – jak mówił Benedykt XVI podczas homilii w uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki w 2012 r. – jest integralną częścią ewangelizacji. Papież zwrócił wówczas uwagę na potrzebę wychowania jako na swoiste wyzwanie w czasach nacechowanych technologią oraz kulturą relatywistyczną. „W obliczu mroków, które dziś zaciemniają horyzont świata – podkreślał papież Benedykt – wzięcie odpowiedzialności za wychowanie młodzieży do poznania prawdy, podstawowych wartości życia, cnót intelektualnych, teologicznych i moralnych oznacza patrzenie w przyszłość z nadzieją”¹. Odpowiedzią na wyzwania, o których wspomina papież, jest potrzeba odnowionego i entuzjastycznego kontynuowania dzieła ewangelizacji².

W czasach promowania różnych koncepcji wychowania – w tym także tych ideologicznych, antywychowawczych – istotne wydaje się ukazanie podstawowej misji Kościoła, którą jest ewangelizacja, w odniesieniu do potrzeb wychowania młodego pokolenia w duchu Ewangelii. Celem niniejszego artykułu jest więc ukazanie wartości wychowania chrześcijańskiego we współczesnym świecie jako integralnej części (nowej) ewangelizacji na

---

¹ Benedykt XVI, „Homilia w uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi” (1.01.2012), *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33, nr 2 (2012): 21.

² Por. Benedykt XVI, „Kościół musi nieustannie odnawiać swoją misję ewangelizacyjną” – Przemówienie do uczestników zgromadzenia zwyczajnego Najwyższej Rady Papieskich Dzieł Misyjnych (14.05.2011), *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 32, nr 7 (2011): 28.

kanwie nauczania papieża Benedykta XVI. W opracowaniu wykorzystano metodę analizy tekstów.

1. ROZUMIENIE (NOWEJ) EWANGELIZACJI

Kościół od ponad dwóch tysięcy lat realizuje misję głoszenia Ewangelii zgodnie z wezwaniem Chrystusa: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” (Mt 28,19–20). Biblijne korzenie ewangelizacji ukazują jej wymiar eklezjalny, gdyż to właśnie we wspólnocie Kościoła wszyscy jego członkowie według danych im charyzmatów są wezwani do głoszenia Ewangelii³. Chrystusowy nakaz „idźcie więc i nauczajcie [...]”⁴ w kluczu hermeneutyki biblijnej, jest proklamacją zbawienia, jest kerygmatycznym przepowiadaniem o Jezusie Zbawicielu wobec tych, którzy Go nie znają⁵.

Po przeszło dwóch tysiącach lat Kościół wciąż szuka skutecznych, nowych sposobów głoszenia Ewangelii, aby Dobra Nowina dotarła do jak największej liczby osób na całym świecie. Dodatkową trudnością związaną z klasyczną ewangelizacją są różnego rodzaju kryzysy, które dotyczą Kościół, podważające jego autorytet i realizowaną misję. Jak zauważa J. Babiński „Kościół, świadomy dotykającego go kryzysu, musi znaleźć taką (atrakcyjną) formułę głoszenia Ewangelii, która – nie tracąc nic z istoty *depositum fidei* – stanie się fascynującą dla człowieka poszukującego Boga”⁶. Jak trafnie zauważa wspomniany autor, nie chodzi o uleganie jakiegokolwiek „modzie”, „schlebianie tanim gustom” czy też „małpowanie roz-

---

³ Por. José Saraiva Martins, *Andate e annunciate. Fondamenti e sfide della missione oggi* (Città del Vaticano, 2005), 83.

⁴ Biblijne korzenie ewangelizacji, zob. Tomasz Hergesel, „Ewangelizacja w Biblii,” w *W kręgu Dobrej Nowiny*, red. Jan Szlaga (Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1984), 87–88.

⁵ Por. Antoni Lewek, *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II* (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 1995): 24.

⁶ Jarosław Babiński, „Pojęcie nowej ewangelizacji w ujęciu Josepha Ratzingera/Benedykta XVI,” *Studia Pelplińskie* 54 (2022): 30.

rynkowym *show*”, ale o zmierzenie się z ważnymi pytaniami dotyczącymi tożsamości i autentyczności Kościoła oraz umiejętności odczytywania znaków czasu⁷.

Szczególnie w XX i XXI w. zauważa się jak bardzo często w dokumentach Kościoła i w wypowiedziach papieży – wielokrotnie pojawia się termin „ewangelizacja”, która ma być odpowiedzią na współczesne wyzwania coraz bardziej zlaicyzowanego *świata*, w którym „rozdźwięk między Ewangelią a kulturą [...] jest dramatem naszych czasów”⁸.

Istotne wskazówki dotyczące zdefiniowania pojęcia ewangelizacja przedstawia papież Paweł VI w adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi*⁹. O potrzebie ewangelizacji współczesnego świata mówił także Jan Paweł II. Jak wskazywał, potrzebna jest ewangelizacja „nowa w swym zapale, w swych metodach, w swym wymiarze”¹⁰. Papież Polak stał się również prekursorem określenia „nowa ewangelizacja”¹¹.

Nowa ewangelizacja – na którą zwracali już uwagę Paweł VI i Jan Paweł II – stała się ważnym zagadnieniem dla pontyfikatu Benedykta XVI. Choć nie jest on autorem pojęcia „nowej ewangelizacji”, ale niewątpliwie stał się jego promotorem, co daje się zauważyć w wielu jego wypowiedziach i dokumentach.

Już w roku 2000 ówczesny prefekt Kongregacji Nauki Wiary kard. Joseph Ratzinger odniósł się do wyzwań, jakie stoją przed krajami niegdyś bogatymi w wiarę i powołania, a które teraz tracą swoją tożsamość pod wpływem zeświecczonej kultury. Mimo ciągłej ewangelizacji, którą prowadzi Kościół, proces dechrystianizacji i zaniku wartości ogólnoludzkich budzi coraz większy niepokój, dlatego poza „ewangelizacją permanentną”

⁷ Por. Babiński, „Pojęcie nowej ewangelizacji,” 30.

⁸ Paweł VI, „Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi* o ewangelizacji w świecie współczesnym” (8.12.1975), nr 20, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/paweł_vi/adhortacje/evangelii_nuntiandi.html.

⁹ Paweł VI, „Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*,” nr 18.

¹⁰ Jan Paweł II, „Przemówienie do Rady Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej (CELAM), (9.03.1983),” *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 4 nr 4 (1983): 29.

¹¹ Zob. Leo Scheffczyk, „Neu-Evangelisierung als Herausforderung der Kirche nach der Verkündigung Johannes Paulus II,” *Forum Katholische Theologie* 4 (1988): 262–81.

trzeba poszukiwać nowej ewangelizacji, która zdolna jest dotrzeć do *świata* nieobjętego ewangelizacją „klasyczną”¹².

Zauważone przez papieża Ratzingera problemy dotyczące sytuacji Kościoła w świecie – a trzeba dodać, także i Kościoła w Polsce – wymagają postawienia kilku kluczowych pytań, a mianowicie: Jak Kościół odpowiada na zjawisko porzucania przez wiernych praktyk religijnych? W jaki sposób Kościół mierzy się z wpływem sekularyzacji, która kształtuje nowe pokolenia katolików? Co przejawia się przede wszystkim w nieznanu podstawowych modlitw, w nieuczestniczeniu we Mszy Świętej, w nieprzystępowaniu do sakramentu pokuty, a w ostatnich latach z częstym zjawiskiem dokonywania apostazji¹³.

Benedykt XVI już jako profesor, a potem kardynał, prefekt i papież, wielokrotnie mówił o zjawisku oddalania się od wiary, zauważalnym w społeczeństwach i kulturach, które od wieków były przeniknięte Ewangelią. Zjawiska związane z przemianami społecznymi i ekonomicznymi ostatnich dekad, w tym także z postępem nauki i techniki czy zjawiskiem migracji mają swoje konsekwencje w odniesieniu do życia religijnego człowieka¹⁴. Dlatego też na powstałe problemy należy odpowiedzieć, zwracając się do świata z nowym zapałem misyjnym, popularyzując nową ewangelizację¹⁵.

Określany przez wielu obserwatorów „pancerny kardynał” Joseph Ratzinger/Benedykt XVI z wielką wrażliwością i łagodnością mówił, że nowa ewangelizacja nie może być próbą przyciągania na siłę ludzi, którzy oddalili się od Kościoła. Podjęć nową ewangelizację znaczy:

nie zadowalać się tym, że z ziarenka gorczycy wyrosło wielkie drzewo Kościoła powszechnego, nie sądzić, że to wystarczy, jeśli w jego listowiu mogą się zagnieździć najróżniejsze ptaki, ale zdobyć się na odwagę rozpoczęcia

---

¹² Por. Joseph Ratzinger, „Nowa ewangelizacja, Przemówienie do katechetów i nauczycieli religii” (9.12.2000), *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 22, nr 6 (2001): 35.

¹³ Por. Babiński, „Pojęcie nowej ewangelizacji,” 31.

¹⁴ Por. Benedykt XVI, „List Apostolski w formie «motu proprio» *Ubicumque et semper*,” *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 32, nr 6 (2011): 12.

¹⁵ Benedykt XVI powołał Papieską Radę ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, której głównym zadaniem miało być wspieranie i wykorzystywanie nowych form przekazu Ewangelii oraz powrót do promowania Katechizmu Kościoła katolickiego jako zasadniczego i pełnego wykładu wiary dla ludzi obecnych czasów. Por. Benedykt XVI, „List Apostolski w formie «motu proprio» *Ubicumque et semper*,” 13.

od nowa, z pokorą – od skromnego ziarenka, pozwalając Bogu zrządzić, kiedy i jak ma się ono rozwinąć¹⁶.

Ewangeliczną parabolą z przypowieści o ziarnku gorczycy papież Benedykt posłużył się do określenia struktury nowej ewangelizacji, która – jak wskazał – nie powinna zabiegać o to, by wyrosło z niej od razu wielkie drzewo, bo należy pamiętać, że „Kościół jest zarazem wielkim drzewem i małym ziarenkiem”¹⁷. Ze struktury nowej ewangelizacji wynika z kolei metoda działania, która nie jest jedna¹⁸, gdyż trzeba stosować rozumnie większość nowoczesnych metod, aby głos Boży był lepiej słyszany i zrozumiany. Powodzenie tych metod zależy od tego, czy są zakotwiczone w modlitwie, ponieważ przepowiadane słowo musi zawsze wypływać z życia modlitewnego¹⁹.

W nową ewangelizację wpisują się konkretne treści: nawrócenie, które jest swoistą rewizją życia indywidualnego i społecznego; Królestwo Boże, które nie jest rzeczą, strukturą społeczną, czy polityczną, ale oznacza, że Bóg istnieje i żyje; Jezus Chrystus, którego nie można sprowadzać tylko do ludzkiej postaci historycznej, gdyż Chrystus ukazuje siebie jako drogę życia człowieka, a pójście za Nim nie polega tylko na naśladowaniu Go jako człowieka, lecz także na upodobnieniu się do Niego w osiągnięciu jedności z Bogiem; życie wieczne – czyli prawda o życiu wiecznym, które nie pozbawia znaczenia życia ziemskiego, gdyż miarą życia ludzkiego jest życie wieczne²⁰.

Ważnym zadaniem nowej ewangelizacji – zaznacza Benedykt XVI – jest konieczność otwarcia się na działanie Ducha Jezusa Chrystusa Zmartwychwstałego, gdyż to On towarzyszy wszystkim głosicielom Ewangelii i otwiera serca słuchaczy. Jednak „aby owocnie głosić Słowo Boże, trzeba nade wszystko głębokiego doświadczenia Boga [...]. [Gdyż] u źródła wszel-

---

¹⁶ Ratzinger, „Nowa ewangelizacja,” 36.

¹⁷ Ratzinger, „Nowa ewangelizacja,” 36.

¹⁸ Por. Rino Fisichella, *Briefing di presentazione della Lettera Apostolica “Motu proprio” Ubicumque et Semper del santo Padre Benedetto XVI che istituisce il Pontificio Consiglio per La Promozione della Nuova Evangelizzazione* (12.10.2012), dostęp: 10.11.2023. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2010/10/12/0616/01385.html>.

¹⁹ Por. Ratzinger, „Nowa ewangelizacja,” 36.

²⁰ Por. Ratzinger, „Nowa ewangelizacja,” 36.

kiej ewangelizacji nie mieści się jakiś ludzki projekt ekspansji, lecz pragnienie dzielenia z innymi nieocenionego daru, jakim zechciał obdarzyć nas Bóg, abyśmy mieli udział w Jego życiu”²¹.

Próbując dokonać zdefiniowania nowej ewangelizacji według Benedykta XVI, należy zaznaczyć, że ważną rolę odegrał tu zwołany przez niego Synod Biskupów na temat nowej ewangelizacji. W homilii na zakończenie obrad synodalnych papież w trzech wskazaniach dokonał konkluzji tego, co wypracowano na Synodzie. Pierwsze dotyczy sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego: chrztu, bierzmowania, Eucharystii oraz pokuty. Przez tę drogę sakramentalną przechodzi Boże wezwanie do świętości. Drugie związane jest z misją *ad gentes*, bowiem wszyscy ludzie mają prawo do poznania Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii, a temu odpowiada obowiązek głoszenia Dobrej Nowiny przez chrześcijan. Trzecie dotyczy osób ochrzczonych, które nie żyją zgodnie z wymogami chrztu świętego. Należałoby dołożyć wszelkich starań, aby na nowo spotkały one Jezusa, odkryły radość wiary i powróciły do praktyki religijnej²².

Jak słusznie zauważają znawcy dorobku Benedykta XVI, oprócz wypowiedzi dotyczących wyjaśnienia istoty nowej ewangelizacji, istnieje także bardzo wiele wskazówek papieża dotyczących ewangelizacji za pomocą mediów zarówno tych klasycznych jak i cyfrowych. Papież zauważał potrzebę ewangelizacji „cyfrowego kontynentu”²³, co podkreślał w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu. W jednym z nich Benedykt XVI zwrócił się ze szczególnym apelem do kapłanów:

Ponownie zachęcam, byście w mądry sposób wykorzystywali te wyjątkowe możliwości, jakie daje współczesna komunikacja. Niech Pan uczyni z was żarliwych głosicieli Dobrej Nowiny także na nowej «agorze», jaką stworzyły dzisiejsze środki przekazu²⁴.

---

²¹ Por. Benedykt XVI, „List Apostolski w formie «motu proprio» *Ubicumque et semper*”, 11.

²² Por. Benedykt XVI, „Homilia na zakończenie Synodu Biskupów” (28.10.2012), *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33, nr 12 (2012): 36.

²³ Szczegółowo to zagadnienie opisuje ks. Janusz Chyła w artykule zatytułowanym „Ewangelizacja cyfrowego kontynentu”, Zob. Janusz Chyła, „Ewangelizacja cyfrowego kontynentu”, *Kultura-Media-Teologia*, 22 (2015).

²⁴ Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w cyfrowym świecie: nowe media w służ-*

Współczesną agorą – o której wspomina papież – jest Internet, dzięki któremu „[...] na milionach monitorów mogą pojawiać się miliardy obrazów na całym świecie, powinno być widoczne oblicze Chrystusa i słyszalny Jego głos, «bowiem tam, gdzie nie ma miejsca dla Chrystusa, nie ma go również dla człowieka»”²⁵. Warto podkreślić, że sam Benedykt XVI używał Twittera, dzięki któremu mógł przekazywać „słowo, iskrę mądrości, którą będą mogli nosić w sercu i dzielić się z przyjaciółmi na Twitterze. Jest to po prostu nowa forma posługi Ewangelii”²⁶.

Internet jest zatem ważną przestrzenią, którą należy wykorzystywać do ewangelizacji. Jak zaznaczył Benedykt XVI podczas przemówienia do uczestników I Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, odwołując się do Pawła VI,

Kościół [...] może ewangelizować świat za pomocą swego postępowania i obyczaju, to jest przez świadectwo potwierdzone życiem; ono jasno uwiadacznia jego wierność Panu Jezusowi, ubóstwo, wstrzemięźliwość, wolność od jakiegokolwiek ziemskiej władzy w świecie, a wreszcie świętość²⁷.

Jednak do skutecznego realizowania tych zdań, potrzebne jest „szukanie sposobów, by uczynić głoszenie zbawienia bardziej skutecznym; bez niego bowiem nasze życie pozostaje pełne sprzeczności i pozbawione tego, co istotne”²⁸.

Pytając, w jaki sposób Kościół ma odpowiadać na współczesne wyzwania, szczególnie te związane z szeroko rozumianą laicyzacją, wydają się,

---

bie Słowa, Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Watykan 24 stycznia 2010, dostęp: 19.12.2023. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia2010_24012010.html.

²⁵ Benedykt XVI, „Posynodalna Adhortacja *Verbum Domini*”, Rzym 30 września 2010, nr 113, dostęp: 19.12.2023. https://www.vatican.va/content/dam/benedict-xvi/pdf/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini_pl.pdf.

²⁶ Janusz Chyła, „Ewangelizacja cyfrowego kontynentu”, *Kultura–Media–Teologia* 22 (2015): 74–75.

²⁷ Benedykt XVI, *Przemówienie do uczestników I Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji*, Watykan 30.05.2011, dostęp: 18.12.2023.

https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/newangelizacja_30052011.

²⁸ Benedykt XVI, *Przemówienie do uczestników I Zgromadzenia*.

że istotną rolę odgrywa tu sposób przekazu prawd wiary współczesnemu światu. Stąd ewangelizacja/nowa ewangelizacja jest koniecznością wychowywania w wierze i do wiary²⁹. Powinna być ona naznaczona radością, aby wszyscy ochrzczeni nieśli miłość Chrystusa do innych, żyjąc w „permanentnym stanie misji”³⁰. Ujmując nową ewangelizację w sposób praktyczny, można ją określić za kard. Grzegorzem Rysiem jako codzienne wychodzenie z Dobrą Nowiną do ludzi do ich miejsc pracy, a jednocześnie jest ona skupieniem się na osobie³¹, która stanowi istotny podmiot wychowania.

2. ZALEŻNOŚĆ POMIĘDZY WYCHOWANIEM CHRZEŚCIJAŃSKIM A NOWĄ EWANGELIZACJĄ

Nowa ewangelizacja wpisuje się w zakres tzw. teologii wychowania, do której zalicza się m.in.: teologię pastoralną, katechetykę, teologię duchowości, pedagogikę katolicką oraz chrześcijańską³². Implikowanie teologii wychowania w zakres nowej ewangelizacji ma swoje uzasadnienie, ponieważ wspomniane wyżej dyscypliny teologiczne zajmują się zarówno pośrednio, jak i bezpośrednio nową ewangelizacją, oraz kształtują refleksję teologiczną na jej temat.

Jak zauważył Joseph Ratzinger:

Teologia musi na powrót stać się teologią, rozmową o Bogu i z Bogiem. Metz ma rację: dla człowieka prawdziwym *unum necessarium* jest Bóg.

---

²⁹ Por. Benedykt XVI, „Przemówienie do biskupów z Polski (I grupa) podczas *Ad limina Apostolorum*” (26.11.2005), *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33, nr 2 (2012): 28–29.

³⁰ Por. Franciszek, „Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie,” (24.11.2013), nr 25, dostęp: 10.11.2023. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html.

³¹ Por. Grzegorz Ryś, „Nowa Ewangelizacja to wyjście do człowieka z Ewangelią do człowieka w jego pracy i w jego domu” – homilia, dostęp: 10.11.2023. <https://www.archidiecezja.lodz.pl/aktualnosci/2021/02/abp-rys-nowa-ewangelizacja-to-wyjście-z-ewangelia-do-człowieka-w-jego-pracy-i-w-jego-domu>.

³² Por. Marian Nowak, *Teorie i koncepcje wychowania*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008, 97.

Wszystko zmienia się w zależności od tego, czy Bóg istnieje, czy nie istnieje. Niestety, także my chrześcijanie żyjemy często tak, jak gdyby Bóg nie istniał (*si Deus non daretur*). Żyjemy zgodnie z hasłem: Boga nie ma, a jeśli jest, to nie ma znaczenia. Dlatego ewangelizacja musi mówić przede wszystkim o Bogu, musi głosić jedyne prawdziwego Boga: Stwórcę, Uświęciela, Sędziego³³.

Poszerzenie znaczenia terminu nowa ewangelizacja o jej teologiczny wymiar pomaga więc dostrzec od strony naukowej pewne podobieństwa i różnice zachodzące pomiędzy nową ewangelizacją a wychowaniem. Pomocne będą tu określenia, takie jak: teologia wychowania, pedagogika religii, pedagogika chrześcijańska.

W teologii wychowania zauważa się wiele wspólnych elementów występujących w teoriach wychowania, na które zwrócił uwagę Giuseppe Groppo, wyróżniając cztery fazy rozwoju występujące pomiędzy teologią a teorią wychowania: gdy katechetyka staje się pedagogiką chrześcijańską; gdy pedagogika teologiczna czerpie swe inspiracje z Biblii, teologii, filozofii; gdy zauważa się zainteresowanie problematyką pedagogiczną i opracowaniem teorii wychowania; gdy w ramach tzw. *teologii rzeczywistości ziemskich* rozwija się *pedagogika chrześcijańska* w formie modelu hierarchicznego, która ukierunkowuje się na wyodrębnienie teologii wychowania, oraz otwiera się na dialog multidyscyplinarny i interdyscyplinarny³⁴.

Wiązanie teologii z pedagogiką zakłada autonomię badań nad kształtowaniem dojrzałej osobowości człowieka i możliwości udzielania mu wsparcia. Nauka o wychowaniu nie jest podporządkowana teologii, ale pozostaje otwarta na treści wiary i teologii³⁵. Stąd zakres związków zachodzący między religią i wychowaniem jest od dłuższego czasu przedmiotem rozważań teologów i pedagogów. Z racji na wielość wspólnych poszukiwań występują zróżnicowane terminy dotyczące religii i wychowania, wśród

---

³³ Ratzinger, „Nowa ewangelizacja”, 36.

³⁴ Por. Grzegorz Kaczorowski, „Znaczenie wiary w procesach wychowania i nauczania w świetle Listu do diecezji rzymskiej o pilnej potrzebie wychowania papieża Benedykta XVI”, *Teologia i Człowiek* 60, no. 4 (2022): 45–46.

³⁵ Zob. Emilio Alberich, „Identità e dimensioni fondamentali della catechesi,” w *Andate e insegnate. Manuale di catechetica*, red. E. Alberich, U. Gianetto (Torino, 2002), 91n.

nich warto wymienić chociażby: pedagogię wiary, wychowanie do wiary, wychowanie religijne, wychowanie w wierze³⁶.

Nadawanie pojęć w zakresie wychowania religijnego łączy się z tezą, że w praktyce mamy do czynienia z jednym wychowaniem. Powoływanie się w wychowaniu na aspekt religijny ma być dla wychowanka punktem odniesienia w ukazywaniu rzeczywistości nadprzyrodzonej, by dokonywało się w nim wychowanie w wierze i do wiary, które będzie kształtowało w nim postawy chrześcijańskie³⁷.

Z analizy dokumentów Kościoła katolickiego wynika, że wychowanie religijne nie charakteryzuje się jakąś nadzwyczajną formą wychowania. Deklaracja *Gravissimum educationis* podkreśla, że wychowanie katolickie ma pomagać osobie w rozwoju osobistym po to, by potrafiła żyć w społeczności i dbać o jej dobro wspólne³⁸, dlatego wychowanie religijne zmierza do nabywania „możliwie pełnej umiejętności interpretowania rzeczywistości, w jakiej człowiek żyje”³⁹. Samą umiejętność zaś należy rozumieć jako biblijne nawrócenie, czyli „metanoię”.

Nawrócenie jest zasadniczą treścią nowej ewangelizacji, która wpisuje się w wychowanie religijne. J. Ratzinger przypomina, że „kto nawraca się ku Chrystusowi, nie zamierza tworzyć sobie własnej autarchii moralnej, nie próbuje stawać się dobrym o własnych siłach. «**Nawrócenie**» (*metanoia*) znaczy coś dokładnie przeciwnego: uwolnić się od samowystarczalności, dostrzec i pogodzić się z tym, że potrzebujemy innych i Innego, Jego przebaczenia i przyjaźni”⁴⁰. Refleksja nad nawróceniem pozwala dotrzeć do zakresu postrzegania przez wychowanka siebie i otaczającego **świata**, który charakteryzuje się w otwarciu na najgłębsze zdolności osoby⁴¹.

---

³⁶ Por. Zbigniew Marek, „Wychowanie religijno-moralne,” w *Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania*, red. Alina Rynio i inni (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2012), 26.

³⁷ Por. Marek, „Wychowanie religijno-moralne,” 28–29.

³⁸ Por. „Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*,” nr 1, w Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie (Poznań: Pallottinum, 2002).

³⁹ Marek, „Wychowanie religijno-moralne,” 32.

⁴⁰ Ratzinger, „Nowa ewangelizacja,” 36.

⁴¹ Por. Marek, „Wychowanie religijno-moralne,” 33.

W encyklice *Caritas in veritate* Benedykt XVI wyjaśnia, na czym polega holistyczne wychowanie człowieka, podkreślając, że „edukacja» nie odnosi się tylko do oświaty lub kształcenia zawodowego, ważnych czynników rozwoju, ale do pełnej formacji osoby. W związku z tym trzeba podkreślić aspekt problematyczny: żeby wychowywać, trzeba wiedzieć, kim jest osoba ludzka, znać jej naturę. Rozpowszechnianie się relatywistycznej wizji tejże natury stawia przed wychowaniem poważne problemy, zwłaszcza przed wychowaniem moralnym, uniemożliwiając jej szerzenie w wymiarze uniwersalnym. Uleganie owemu relatywizmowi powoduje, że wszyscy stają się bardziej ubodzy, co negatywnie odbija się na skuteczności pomocy dla najbardziej potrzebującej ludności, która nie tylko potrzebuje środków ekonomicznych czy technicznych, ale także metod i środków pedagogicznych, wspierających osoby w pełnej realizacji ich człowieczeństwa⁴².

Ukazując personalistyczną koncepcję wychowania, papież Benedykt XVI zwraca uwagę, aby równoważyć wymogi intelektualne, przekazując skutecznie, atrakcyjnie i integralnie bogactwo wiary Kościoła z formowaniem młodych w miłości do Boga, praktykowaniem moralności chrześcijańskiej i życiem sakramentalnym, a także troską o modlitwę osobistą i liturgiczną⁴³. Ten rodzaj wychowania jest wychowaniem młodych do wiary, o którym przypomniał papież polskim biskupom podczas wizyty *ad limina Apostolorum*. Benedykt XVI odwołał się wówczas do adhortacji *Ecclesia in Europa*, w której Jan Paweł II gorąco zachęcał Kościół, aby nie tyle udoskonalać dydaktykę czy metody przekazywania wiedzy, ale edukację, która opiera się na bezpośrednim i osobowym spotkaniu z człowiekiem, na świadectwie, na autentycznym przekazie wiary, nadziei i miłości oraz wpływających z nich wartości⁴⁴. Owocem wychowania do wiary jest udział młodych Polaków w rekolekcjach, pielgrzymkach, Europejskich Spotka-

---

⁴² Benedykt XVI, „Encyklika *Caritas in veritate* o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie” (29.06.2009), nr 61, dostęp: 12.11.2023. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html.

⁴³ Por. Benedykt XVI, „Przemówienie do biskupów ze Stanów Zjednoczonych Ameryki podczas *Ad limina Apostolorum*” (19.01.2012), *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33, nr 3 (2012): 15–16.

⁴⁴ Por. Benedykt XVI, „Przemówienie do biskupów z Polski,” 28–29.

niach Młodych czy Świątowych Dniach Młodzieży oraz rozwój wolontariatu, który jest inspirowany duchem ewangelicznym⁴⁵.

Papież zwrócił także uwagę, że wychowanie młodego pokolenia jest wspólnym zadaniem rodziców, Kościoła i państwa: „Dlatego, przy zachowaniu słusznej autonomii, konieczna jest najściślejsza współpraca Kościoła ze szkołą, z władzami samorządowymi, uczelniami wyższymi i innymi świeckimi instytucjami zajmującymi się wychowaniem młodych”⁴⁶.

Można więc powiedzieć, że funkcja wychowawcza, o której w swoim nauczaniu mówił papież Benedykt XVI, koncentruje się przede wszystkim na wychowaniu w wierze, będącym ważnym elementem procesu ewangelizacji. Nowa ewangelizacja ma prowadzić do przyjęcia daru wiary i wyznania Jezusa jako Pana i Zbawcy. Podstawowy cel wychowania w wierze wynika z istoty nowej ewangelizacji. Jak stwierdza kard. R. Cantalamesa, ewangelizować znaczy „zacząć od początku”, a tym początkiem jest Jezus Pan⁴⁷.

PODSUMOWANIE

Papież Benedykt XVI jako wnikliwy obserwator rzeczywistości, wręcz z proroczą intuicją widział pilną potrzebę nowej ewangelizacji, której istotą jest wiara chrześcijańska. Nowa ewangelizacja stanowi bardzo ważne miejsce w posłudze Kościoła, stąd konieczne jest poszukiwanie nowych sposobów docierania z przekazem Ewangelii. Niewątpliwie istotną rolę odgrywają tu media cyfrowe, które są także dla Kościoła pewnym wyzwaniem. Należy jednak pamiętać, że szczególnie młodzi ludzie, bardzo dobrze odnajdują się w świecie cyfrowym. Dlatego sprawa wychowania chrześcijańskiego we współczesnym świecie, jest istotną wartością, którą Kościół powinien podejmować poprzez nową ewangelizację. Ta sprawa wymaga głębokiego namysłu i dogłębnych analiz, które trudno wykazać w jednym opracowaniu.

---

⁴⁵ Por. Benedykt XVI, „Przemówienie do biskupów z Polski,” 28–29.

⁴⁶ Benedykt XVI, „Przemówienie do biskupów z Polski,” 28–29.

⁴⁷ Por. Jan Przybyłowski, „Funkcja wychowawcza Kościoła w kontekście nowej ewangelizacji,” *Warszawskie Studia Pastoralne UKSW* 17 (2012): 78–79.

Wciąż otwartą kwestią pozostaje pytanie w jaki sposób odpowiadać na współczesne wyzwania dotyczące praktykowania wiary, szczególnie przez ludzi młodych? W jaki sposób mierzyć się z procesami sekularyzacji? Odpowiedzi na te i wiele innych pytań, także tych egzystencjalnych, wydaje się, że należy szukać poprzez podejmowanie nowej ewangelizacji, w której centrum znajduje się zadanie głoszenia orędzia o Jezusie Chrystusie, który jest Zbawicielem świata.

Bogate nauczanie papieża Benedykta XVI w zakresie ewangelizacji i wychowania pozwala na ukazanie pewnych podstawowych zrębów zachodzących pomiędzy tymi działaniami. Patrząc na wiele wyzwań, jakie stoją dziś przed Kościołem i rodzicami, spojrzenie Benedykta XVI na wychowanie, które stanowi integralną część ewangelizacji, jest ważnym programem, służącym pobudzaniu wiary wśród młodego pokolenia.

BIBLIOGRAFIA

- Alberich, Emilio. „Identità e dimnesioni fondamentali della catechesi.” W *Andate e insegnate. Manuale di catechetica*, red. E. Alberich, U. Gianetto, 80–95. Torino, 2002.
- Babiński, Jarosław. „Pojęcie nowej ewangelizacji w ujęciu Josepha Ratzingera/Benedykta XVI.” *Studia Pelplińskie* 54 (2022): 29–46.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do drugiej grupy biskupów polskich” (31.2.2005). W *Benedykt XVI do biskupów polskich*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2005.
- Benedykt XVI. „Encyklika *Caritas in veritate* o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie” (29.06.2009), nr 61. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html.
- Benedykt XVI. „List Apostolski w formie «motu proprio» *Ubicumque et semper*.” *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 32, nr 6 (2011): 12.
- Benedykt XVI. „Kościół musi nieustannie odnawiać swoją misję ewangelizacyjną” – Przemówienie do uczestników zgromadzenia zwyczajnego Najwyższej Rady Papieskich Dzieł Misyjnych (14.05.2011). *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 32 nr 7 (2011): 28–29.
- Benedykt XVI. „Homilia w uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi” (1.01.2012). *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33 nr 2 (2012): 20–22.
- Benedykt XVI. „Homilia na zakończenie Synodu Biskupów” (28.10.2012). *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33, nr 12 (2012): 36–38.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do biskupów z Polski (I grupa) podczas *Ad limina Apostolorum*”, (26.11.2005). *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33, nr 2 (2012): 28–31.
- Benedykt XVI. Kapłan i duszpasterstwo w cyfrowym świecie: nowe media w służbie Słowa

- wa, Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Watykan 24 stycznia 2010, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia2010_24012010.html.
- Benedykt XVI. „Posynodalna Adhortacja *Verbum Domini*”, Rzym 30 września 2010, nr 113, https://www.vatican.va/content/dam/benedict-xvi/pdf/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini_pl.pdf.
- Benedykt XVI. Przemówienie do uczestników I Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, Watykan 30.05.2011, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/newangelizacja_30052011.
- Benedykt XVI. „Przemówienie do biskupów ze Stanów Zjednoczonych Ameryki podczas *Ad limina Apostolorum*” (19.01.2012). *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 33, nr 3 (2012): 15–16.
- Chyła, Janusz. „Ewangelizacja cyfrowego kontynentu.” *Kultura–Media–Teologia* 22 (2015): 67–79.
- „Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*”, nr 5–6. W *Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie. Poznań: Pallottinum, 2002.
- „Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*”, nr 1. W *Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Fisichella, Rino. *Briefing di presentazione della Lettera Apostolica “Motu proprio” Ubicumque et Semper del santo Padre Benedetto XVI che istituisce il Pontificio Consiglio per La Promozione della Nuova Evangelizzazione*, dostęp: 10.11.2023. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2010/10/12/0616/01385.html>
- Franciszek. „Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie (24.11.2013), nr 25. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html.
- Hergesel, Tomasz. „Ewangelizacja w Biblii.” W *W kręgu Dobrej Nowiny*, red. Jan Szlaga, 87–93. Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1984.
- Jan Paweł II. „Przemówienie do Rady Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej (CELAM)” (9.03.1983). *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 4, nr 4 (1983): 28–29.
- Kaczorowski, Grzegorz. „Znaczenie wiary w procesach wychowania i nauczania w świetle Listu do diecezji rzymskiej o pilnej potrzebie wychowania papieża Benedykta XVI.” *Teologia i Człowiek* 60, no. 4 (2022): 43–58.
- Lewek, Antoni. *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 1995.
- Marek, Zbigniew. „Wychowanie religijno-moralne.” W *Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania*, red. Alina Rynio i inni, 21–37. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2012.
- Martins, José Saraiva. *Andate e annunciate. Fondamenti e sfide della missione oggi*. Città del Vaticano, 2005.
- Nowak, Marian. *Teorie i koncepcje wychowania*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008.

- Paweł VI. „Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi* o ewangelizacji w świecie współczesnym” (8.12.1975), nr 18. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/evangelii_nuntiandi.html.
- Przybyłowski, Jan. „Funkcja wychowawcza Kościoła w kontekście nowej ewangelizacji.” *Warszawskie Studia Pastoralne UKSW* 17 (2012): 78–79.
- Ratzinger, Joseph. „Nowa ewangelizacja. Przemówienie do katechetów i nauczycieli religii” (9.12.2000). *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, 22, nr 6 (2001): 35–39.
- Rynio, Alina. „Jana Pawła II wizja wychowania.” W *Pedagogika katolicka. Zagadnienia wybrane*, red. Alina Rynio, 263–280. Stalowa Wola: Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej, 1999.
- Ryś, Grzegorz. „Nowa Ewangelizacja to wyjście do człowieka z Ewangelią do człowieka w jego pracy i w jego domu” – homilia, dostęp: 10.11.2023. <https://www.archidiecezja.lodz.pl/aktualnosci/2021/02/abp-rys-nowa-ewangelizacja-to-wyjście-z-ewangelia-do-czlowieka-w-jego-pracy-i-w-jego-domu>.
- Scheffczyk, Leo. „Neu-Evangelisierung als Herausforderung der Kirche nach der Verkündigung Johannes Paulus II.” *Forum Katholische Theologie* 4 (1988): 262–81.
- Synod Biskupów. „XIII Zgromadzenie Ogólne, Nowa Ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej, Instrumentum laboris (2011), https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20110202_lineamenta-xiii-assembly_pl.html.